

OLOF PALME

Anförande den
1 maj 1977

Med reservation för
eventuella ändringar

Får publiceras tidigast
kl 12.00 den 1 maj 1977

Mötesdeltagare!

Det känns fint att åter stå här på Götaplatsen,
att få vara med i en demonstration här i Göteborg.

Sist vi träffades på Götaplatsen var kvällen
före valet i fjol.

Då sade jag att nästa år spelar blå-vitt i
allsvenskan och de borgerliga i den göteborgska
kommunalpolitikens div II.

Det stämde. Två parenteser är över.

Men jag fick fel i min förhoppning att vi skulle
kunna trygga ett fortsatt socialdemokratiskt re-
geringsinnehav och fullfölja en bred folklig re-
formpolitik till gagn för de stora folkgrupperna
i vårt land.

Det blev en borgerlig regering. Låt oss tillsam-
mans se till att göra den parentesens så kort det
någonsin är möjligt.

Vi minns hur det var för ett år sedan. Då präglades våra demonstrationer den 1 maj av arbetarrörelsens breda reformoffensiv.

Vi stod mitt uppe i förnyelsen av arbetslivet: trygghetslagarna, arbetsmiljön, skyddsombudens ställning, fackets inflytande, ledighet för studier.

Arbetsgivareföreningens § 32 hade bara några veckor kvar att leva innan riksdagen beslutade om medbestämmandelagen.

Därmed började den största demokratiseringsprocess sedan den allmänna rösträtten genomfördes.

Vi höll på att genomföra de största pensionsreformerna sedan ATP. Högre pensioner, sänkt pensionsålder, bättre vård, utbyggda tjänster till pensionärerna.

Vi hade bakom oss en period av kraftiga förbättringar för de handikappade. På sex år ökade anslagen från 2 till 6 miljarder kronor.

Vi levde i en djup, internationell ekonomisk kris med närmare 20 miljoner arbetslösa i världens rika länder. Tillsammans med löntagarna mötte vi hotet mot sysselsättningen med en offensiv ekono-

misk politik som satte värnet av sysselsättningen främst. Vi sökte breda lösningar för att detta värn skulle bli så starkt som möjligt. Och vi lyckades under krisåren driva tillbaka arbetslösheten och öka sysselsättningen med 240 000 nya jobb.

Mötesdeltagare!

Vår politik formades i facklig-politisk samverkan, i nära kontakt med de stora löntagarorganisationerna. Det var en styrka för vårt land.

Vår politik ställde de stora folkgrupperna i centrum och skapade en utjämning av levnadsvillkoren samt minskade de sociala klyftorna. Det var en styrka för vårt land.

Vår politik vidgade demokratins gränser och skapade inflytande och delaktighet för de stora löntagargrupperna över arbetsplatserna, över företagen, över samhällsutvecklingen. Det var en styrka för vårt land.

Det är denna idé om solidaritet och samverkan som varit drivkraften i den svenska samhällsutvecklingen. Det är i hög grad detta som utomlands brukar kallas den svenska modellen. Den skall vi arbeta för i oppositionsställning. Den skall vi befästa och fördjupa den dag vi återkommer i regeringsställning.

nomi, mot reformpolitiken, mot de stora grupperna av löntagare och pensionärer som de borgerliga utgjorde.

Så här sade jag till de borgerliga för ett år sedan på Norra Bantorget i Stockholm: "Förstör inte vår starka ekonomi. Ni lovar väldiga utgiftsökningar för olika ändamål, stora skattesänkningar för grupper som står er nära. Skulle alla dessa löften förverkligas vore det snabbt slut med vår starka ekonomi.

Och jag fortsatte: "Håll en klar front mot överbudet, slå vakt om en fast och ansvarsfull ekonomisk politik. Det är grundvalen för en politik för solidaritet och samverkan."

Men dessa varningar förklingade ohörda. Inför valet trädde som på ett pärlband de storstilade borgerliga vallöften:

400 000 nya jobb.

10 000 kronor i vårdnadsbidrag till varje familj med små barn.

Stopp för kärnkraften.

Sänkta statsskatter.

Sänkta kommunalskatter.

Stopp för prisstegringarna.

Ett nytt klimat.

På dessa löften vann de borgerliga valet. Nu vet vi vad som hände med löfterna.

Under valrörelsen hade jag en debatt med Fälldin här i Skandinavium. Han hade tagit med sig stora skyltar för att visa i TV. De skulle visa hur erbarmligt snåla vi socialdemokrater var mot barnfamiljerna och hur storsint generösa centern skulle bli, bara centern fick makten. Det skulle bli 10 000 kronor i vårdnadsbidrag för varje småbarnsfamilj, 24 000 kronor på 3 år. Enligt centerns förslag skulle pengarna börja betalas ut per den 1 februari 1977.

Är det någon som sett röken av de pengarna?

Och var finns de stiliga löftesskyltarna från Skandinavium nu? Kanske har de härbärgerats i något utrymme för avslagna ishockeyklubbor och tomma linimentsflaskor.

Det här är egentligen djupt allvarligt. Ty man skall vara ömsint mot barnfamiljerna och inte lura dem som centern gjorde. De har ofta en pressad ekonomi, ett hårt slit i vardagen. De vill ge

sina barn en god och trygg uppväxt. Men många känner oro för att inte kunna göra tillräckligt. De behöver vårt stöd. Ty barnen är vårt gemensamma ansvar, vår gemensamma framtid.

Centern lockade familjerna med stora vårdnadsbidrag. Familjerna fick främst höjda priser, höjd moms, sänkt köpkraft. Det är de borgerliga besked i sak till landets barnfamiljer.

Socialdemokratin lade inför valet fram ett brett familjepolitiskt program. Det innehöll en kraftig satsning på att bygga daghem och fritidshem. Det innehöll förbättrade kontantstöd, det innehöll en utbyggd föräldraförsäkring som skall ge barnen och deras föräldrar mera tid för att vara tillsammans och uppleva gemenskap.

Det programmet lade vi fram före valet, det håller vi fast vid efter valet. På punkt efter punkt har vi lagt fram våra förslag i Sveriges Riksdag. På punkt efter punkt avslås de av de borgerliga. Men vi kommer att fortsätta att driva dem.

Barnfamiljerna skall kunna lita på socialdemokratin.

Centern lovade stoppa kärnkraften. En sparplan byggd på en mening i någon broschyr skulle enkelt lösa frågan. Man skulle inte dagtinga med sitt samvete. Man skulle inte gå med i en regering som startade ett nytt kärnkraftverk. I denna fråga fanns inga kompromisser.

Vi vet hur det gick med löftena, med samvetet. Man nådde inte ända fram i dagtingeriarbetet. Men landet har inte fått någon energipolitik.

Det taktiska spelet för att rädda ansiktet på centern har redan kostat oss 100-tals miljoner kronor i planeringsförluster, minskad effektivitet och arbetsglädje.

Arbetare och tjänstemän i Forsmark, i Oskarshamn, i Karlskrona, i Finspång, i Göteborg och på många andra platser får inga besked om sin framtid. Det är moraliskt otillständigt att på detta sätt med berätt mod hålla enskilda människor på sträckbanken som brickor i det taktiska spel som bedrivs i regeringen.

Vårt land är till 70 % av sin energiförbrukning beroende av oljan. Vi vet och har den senaste veckan med all skärpa fått erfara att det är stora risker förbundna med oljan. Vi kan på goda grunder räkna med att redan på 80-talet drabbas

av en tilltagande knapphet på olja. Därför måste vi eftersträva balans i bedömningen av olika energislag. Den balansen finns inte i regeringens energipolitik. Vi måste ta krafttag för att minska vårt oljeberoende. De krafttagen är omöjliga att ta för en regering som är så förlamande splittrad i energipolitiken som den borgerliga regeringen.

I valrörelsen påstod centern att man hade en sparplan som gjorde kärnkraften onödig. Den sparplanen har vi inte sett skymten av. I veckan gav bostadsministern besked. Centerns sparplan finns inte. Det är en så komplicerad fråga, heter det nu.

Regeringen lägger ner 1 000-tals miljoner kronor på att bygga nya kärnkraftsaggregat. Nu säger statsministern och energiministern att dessa byggen aldrig skall tas i drift. Man är beredd förslösa miljard efter miljard till ingen nytta. Samtidigt tar regeringen upp väldiga utlandslån för att klara ekonomin. Samtidigt begär man att löntagarna skatta på sig stora uppoffringar och sänkta reallöner.

En regering som handlar på detta sätt måste få höra sanningen. Jag anklagar regeringen för att i energipolitiken gravt missköta landet.

Socialdemokratin formade en långsiktig energipolitik. Dess kärnpunkt var sparande ochushållning för att få ner ökningstakten i vår energiförbrukning. Vi satsade på säkerhetsfrågorna och på forskning om olika energikällor. Vi godtog en begränsad utbyggnad av kärnkraften.

Vi fastställde vårt program efter en intensiv debatt där 10 000-tals människor deltog för att forma framtidens energipolitik. Vi var det första industriland som på denna väg utarbetade en långsiktig energipolitik och vi var det första industriland som klart satte sparandet i förgrunden. När den amerikanske presidenten nu lägger fram sin energipolitik så överensstämmer den på alla väsentliga punkter med de riktlinjer för energipolitiken som vi fastställde för mer än 2 år sedan.

Socialdemokratin lade fast sin energipolitik före valet, då med stöd av en överväldigande majoritet i Sveriges riksdag.

Vi står fast vid den energipolitiken även efter valet, ty den har fasthet och stabilitet och präglas av ansvar för landet, av hänsyn till miljön och till tryggheten.

x x x x x x x

Prisstegringarna skulle hejdas, lovade moderatledaren Bohman under valrörelsen. Den borgerliga politiken leder till inflation, sade vi.

Vi vet nu hur det gick. Under de tre första månaderna 1977 höjdes priserna på dagligvarorna med drygt 6 %. I genomsnitt höjdes priserna under dessa tre månader med 3 1/2 %. Så kommer devalveringen som höjer priserna, så kommer momsens som höjer priserna, så kommer jordbruksavtalet som höjer priserna.

Inflationsminister Bohman lovade 5 % prisstegring för hela året, Han kommer att nå ända fram och mer än dubbelt därtill.

Varför blev det så?

Det är inte de borgerliga partiernas fel att den internationella konjunkturuppgången går trögt. Det är inte de borgerliga partiernas fel att den internationella kapitalismen befinner sig i kris.

Men i svåra tider ställs särskilt hårda krav på fasthet i den ekonomiska politiken.

Och det är och förblir de borgerliga partiernas fel att de under valrörelsen skapade förväntningar hos människorna som de inte kan infria. Och det är

de borgerliga partiernas fel att de från första början förde en felaktig och ansvarslös ekonomisk politik.

Omedelbart efter valet slog de borgerliga partierna sönder vår överenskommelse med LO och TCO om en skatteomläggning. De gav särskilda förmåner till företagare och högre inkomsttagare, de finansierade inte skatteomläggningen. Budgeten försvagades med åtskilliga miljarder kronor. Vi varnade för konsekvenserna.

Den borgerliga regeringen lade fram sin första budget präglad av väldiga underskott i statsfinanserna. En fördubbling av den utländska upplåningen på ett år. Vi varnade åter för konsekvenserna.

Socialdemokratin lade fram en i detalj utarbetad alternativ budget, som präglades av en mycket större återhållsamhet. Vi gjorde det för att minska underskottet i bytesbalansen och för att undvika snabba prisstegringar.

Men de borgerliga fullföljde sin lättsinniga ekonomiska politik. Den 9 mars i riksdagen avvisade man med stor stöddighet alla våra förslag. Den åtstramning vi föreslog behövdes inte.

Tre veckor senare stod det klart även för de borgerliga att den ekonomiska utvecklingen råkat ur kontroll. De hade tappat greppet.

Vi har hela tiden varnat för att lättsinnet förr eller senare skulle leda till panikåtgärder av den borgerliga regeringen. Då kom devalveringen, då kom momsens, då kom talet om uppoffringar.

Socialdemokratin säger nej till momshöjningen. Vi gör det därför att den är resultatet av en felaktig ekonomisk politik som vi hela tiden varnat för och avvisat. Hade man följt våra förslag hade momshöjningen varit onödig. Vi avvisar momshöjningen också av rättviseskäl.

Först genomför den borgerliga regeringen generösa lättnader för höginkomsttagare, bönder och olika företagargrupper. Sedan begär man att de breda folkgrupperna genom höjd moms skall betala notan.

Visst kan landets löntagare göra uppoffringar. Det har vi upplevt många gånger. Men löntagarna har aldrig upplevt först en prishöjning på dagligvarorna med 6 % under tre månader, sedan momshöjning, devalvering och jordbruksavtal och den ytterligare inflation detta medför.

Visst kan löntagarna göra uppoffringar. Men är det rimligt att de av den borgerliga regeringen och en militant arbetsgivareförening skall tvingas

till en överföring på mellan 5-7 miljoner kronor till kapitalägarna. Det skulle enligt LO:s beräkningar bli följden av regeringens och arbetsgivarförbundet ekonomiska politik och avtalsbud.

Det var aldrig tal om uppoffringar när höginkomsttagarna i höstas fick extra favörer, när egenföretagarna fick en extra skattesänkning på 500 kronor, när företagarna befriades från den avgift till barnomsorgen som alla löntagare betalar, när de borgerliga driver sin orättvisa indexreglering av skatterna. Denna indexreglering skulle ge den som tjänar 40 000 kronor om året drygt 400 kronor, men den som tjänar 200 000 kronor nära 3 000 kronor. Den skulle kosta statskassan 4-5 miljarder kronor. De borgerliga bör snarast ta avstånd även från detta vallöfte.

Jag är övertygad om att det svenska folket är berett till solidariskt burna uppoffringar när så behövs. Men när en borgerlig regering kräver uppoffringar för att genomföra en omfördelning från löntagare till kapitalägare, från sämre ställda till bättre ställda, då protesterar det svenska folket, då protesterar socialdemokratin och fackföreningsrörelsen.

När vi konstaterar att barnfamiljerna i landet får sänkt köpkraft då beskyller oss statsminister Fälldin för missnöjespropaganda. När vi konstaterar att arbetare och tjänstemän får sänkta reallöner då be-

skyller oss ekonomister Bohman för konfrontation. De menar att vi skall hålla tyst, att vi skall avstå från protester mot en felaktig borgerlig politik, att det plötsligt skulle vara fult att driva oppositionspolitik för att den hävdar de stämre ställ- da gruppernas intressen. Vårt svar är: Det är vår skyldighet mot landet att reagera mot den otrygghet och den oro som det borgerliga maktövertagandet in- neburit. Ty om vi inte reagerar mot den borgerliga politiken kommer klyftorna i vårt samhälle att öka, den sociala oron att sprida sig, och nationen riske- rar att splittras.

Det måste finnas någon politisk kraft i detta land som för solidaritetens och rättfärdighetens talan. Den kraften är arbetarrörelsen, och idag bara arbe- tarrörelsen.

Därför formas årets 1-maj-demonstrationer i hög grad till en försvarskamp för de stora folkgruppernas levnadsnivå, för de positioner vi tidigare errövat. Och snabbare än vi befarat måste vi främst i våra led bära Per Albin Hanssons av folkhemstanken präglade paroll "Folkets väl går före storfinansens".

Denna försvarskamp kommer att ta mycket av tid och kraft i anspråk.

Samtidigt måste arbetarrörelsen alltid ha blicken riktad mot framtiden.

Sedan flera år upplever industriländerna en svår kris. Miljoner människor har drabbats av arbetslöshet. Prishöjningarna har gått härjande fram, miljön hotas och kommersialismen växer sig bred. Människor känner sig maktlösa inför kapitalismens koncentration till anonyma maktcentra.

Kapitalismen har visat sin oförmåga att skapa arbete åt människorna, att skapa social rättvisa och gemenskap.

Kapprustningen i världen fortsätter.

Aldrig tidigare har lagren av dödsbringande vapen varit så stora. Under förevändning att öka tryggheten medför den vanvettiga kapprustningen en för varje dag ökad otrygghet för hela mänskligheten.

Samtidigt svälter människor, lever i den mest fruktansvärda nöd och fattigdom. Överallt i världen kämpar människor för sin frihet - mot utländska herrar och inhemska förtryckare. De förföljs för sina åsikters skull, för sin hudfärgs skull, för sin nationalitet och för sin strävan till frihet och människovärde.

I vårt land har genom det borgerliga regeringsövertagandet kapitalismens krafter stärkts. De borgerliga intressena i vårt land utgör nu en

väldig maktkoncentration. De har makten över privatkapitalet och företagen. De har makten över den statliga förvaltningen, 4 av 5 tidningar är borgerliga. Denna maktkoncentration utgör ett hot mot människornas krav på jämlikhet och social rättvisa.

Den demokratiska socialismen, arbetarrörelsen, har likväl alltid varit bärare av en framtidstro.

Så här står det i vårt partiprogram: "Den demokratiska socialismen bygger ytterst på en tilltro till människornas vilja och förmåga att skapa ett samhälle präglad av gemenskap och mänsklig värdighet."

Arbetarrörelsen uppstod för att ersätta en på klasser uppbyggd samhällsordning med en gemenskap av på frihetens och likställighetens grund samverkande människor.

Arbetarrörelsen lärde sig att sammanhållning, enighet, en fri folkrörelse erbjöd makt och möjlighet till förändringar.

Arbetarrörelsen visade i praktisk gärning att det går att bygga ett samhälle som ger social trygghet, arbete och utbildning i en omfattning som få vågade drömma om.

Det verket vill vi och skall vi förtsätta och fullfölja.

Människorna begär med rätta att vi skall ta ansvar.

Sedan valet har 10 000-tals nya medlemmar sökt sig till vårt parti. De har gjort det för att vara med och försvara de framsteg vi redan uppnått. De har gjort det också för att vara med och forma framtidens samhälle. Vi hälsar alla nya medlemmar välkomna till vårt parti.

Vårt ansvar gäller också de många människorna vars förväntningar på den borgerliga regeringen har brustit. För många kan det ha betytt en frestelse att vända sig bort från politiken, att mistro demokratin. De människorna skall vi söka nå genom en öppen och saklig debatt. För människornas skull, för framtidens skull.

Det blir socialdemokratin uppgift att anvisa hur vi vill forma 80-talets och 90-talets Sverige.

I torsdags lade vår partistyrelse i samarbete med Landsorganisationen fram ett förslag till ett aktionsprogram för socialdemokratin. Däri inbjuder vi det svenska folket till en bred diskussion om hur vi tillsammans skall möta och forma framtiden.

I den debatten vill vi ta upp den ekonomiska demokratin, det fortsatta byggandet av ett samhälle präglad av solidaritet och samhörighet, energipolitik och arbetet för fred, internationell nedrustning och solidaritet och rättvisa mellan världens folk.

Vi brukar säga att vi nu går in i det tredje skedet i den svenska socialdemokratins utveckling.

Först gällde det att erövra den politiska demokratin - allmän rösträtt, mänskliga fri- och rättigheter, rätten att organisera sig. Det blev en hård kamp som till sist kröntes med seger.

Sedan gällde det den sociala demokratin - kampen mot fattigdom, nöd och arbetslöshet och för social rättvisa och trygghet. Där återstår ännu mycket.

Nu kan vi satsa ökade krafter på den ekonomiska demokratin. Det gäller arbetarnas och tjänstemännens inflytande på jobbet - för en bättre arbetsmiljö, större trygghet i anställningen, mera inflytande på planering och personalfrågor.

Vi kan inte acceptera att maktkoncentration och privat förmögenhetsökning fortsätter som hittills, medförande att någon procent av medborgarna äger

hälften av de största företagen i vårt land.

Vi kan inte acceptera att stora klyftor när det gäller förmögenhet och makt skulle vara nödvändiga för en effektiv ekonomi. Istället menar vi att en demokratisering av det ekonomiska livet skulle frigöra stora mänskliga resurser och öka våra möjligheter att skapa arbete åt alla.

Vi vägrar att acceptera att dessa klyftor ytterligare ökar för att vi i framtiden skall klara den nödvändiga kapitalbildningen i näringslivet. Vi skall arbeta vidare på att lägga fast den andra vägen - den solidariska vägen - som bland annat genom löntagarfonder ger löntagarna sin rättmätiga delaktighet i företagets förmögenhetsökning.

Skall vi lyckas i vår strävan att omdana samhället måste vi ställa stora krav på oss själva. Också ta itu med våra egna svagheter.

Vi måste ge människorna - alla människor - möjlighet att komma till tals, att få diskutera sina problem, att påverka de politiska besluten.

Vi måste i vår egen verksamhet forma en djupare social gemenskap präglad av demokrati och solidaritet.

Socialdemokratin måste arbeta som en fri folk-rörelse i nära facklig politisk samverkan, i samarbete med andra folkrörelser och folkliga opinioner.

Arbetarrörelsens kamp är en frihetskamp, ty endast de människor är fria som i likvärdighet och solidaritet kan forma sin egen framtid. Endast de människor är fria som inte tvingas böja sig för få-talets makt.

När vi ser tillbaka på vad vi uppnått och när vi ser framåt på kommande uppgifter går våra tankar till en frihetskämpe som vi haft i våra led: Ernst Wigforss.

Han var med i kampen för den politiska demokratin. Han gjorde stora och bestående insatser för att skapa jämlikhet, för att befria människorna från fattigdom och otrygghet.

Ernst Wigforss såg alltid framåt. Han var alltid före sin tid. Han var ofta otålig. Därför har han varit med och lagt en fast grund för dagens och framtidens kamp för ekonomisk demokrati.

År 1977 finns det inget stoltare sätt att avsluta ett 1-maj-tal än att göra det med Ernst Wigforss' ord.

"Likheten i politiska rättigheter vidgade ut friheten att ta del i landets styrelse till alla samhällets medlemmar. Denna utvidgning betydde samtidigt att det förut röstberättigade fåtalet fick sin politiska makt begränsad och alltså sin frihet minskad, ... Men det finns annan maktutövning än den politiska. Ekonomisk övermakt hos den ene begränsar friheten för den andre. En jämnare fördelning av makt och inflytande inom det ekonomiska området ökar friheten där, likväl som den allmänna rösträtten gör det inom politiken."

"Den som öppet godtagit en demokratisk likvärdighetsprincip, kan inte sedan efter behag begränsa dess tillämpning till vissa livsområden."

Låt oss hedra minnet av Ernst Wigforss genom att göra dessa hans ord till en sporre för vår strävan att bygga framtidens Sverige på den ekonomiska demokratins, på den demokratiska socialismens grund!